

продуктивність 40 - 60 ц /га зерна і більше. В основному у виробничих умовах урожай цих сортів набагато менший. Причин невеликої продуктивності багато і основні серед них — порушення технологічної дисципліни. Потенційна врожайність рослин є головним фактором формування можливо високого врожаю. Також важливим джерелом може стати міжнародний досвід. Наприклад, країни ОПЕК захищають разом свої інтереси. Використовуючи їх досвід, Україна, Росія і Казахстан об'єднавши зусилля можуть забезпечити достойні умови для виробників, котрим стабільність і підтримка держави дозволить в найкоротші строки переобладнати машинно-тракторні парки, закупити високопродуктивний посівний матеріал, підвищити якість виробленої продукції. За таких умов інтенсивне вирощування не тільки пшениці, а й інших культур стане не метою, а реальною можливістю для господарств. На нашу думку саме тоді земля отримає дбайливих господарів, а селяни можливість достойно жити.

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

*Калініченко О.В., к.е.н., доцент, Нос А.М., студентка,
Полтавська державна аграрна академія*

Зерновиробництво є базою та джерелом сталого розвитку більшості галузей агропромислового комплексу та основою аграрного експорту України. Отриманню високих врожаїв зернових культур сприяють природно-кліматичні та ґрунтові умови, що поряд з транспортними, географічним, соціальним чинниками забезпечує ефективний розвиток підприємств зернового підкомплексу. Водночас потенціал продуктивності зернових культур використовується неповністю, оскільки їх врожайність нижча, ніж у розвинених країнах світу. Проблема низької ефективності зернового сектора зумовлена, передусім, високим рівнем витрат. Тому, для України питання підвищення економічної ефективності виробництва зерна набуває особливої актуальності.

Проблемам економічної ефективності виробництва зерна присвячено дослідження вітчизняних вчених і практиків: І.М. Дергалюка [1], К.А. Лебедева [3], І.В. Пилипенка [4], А.М. Чепеленка [5], О.Г. Шпикуляка [6] та іншими. Однак у поглядах економістів на сутність та зміст економічної ефективності виробництва зерна відсутній єдиний погляд.

З огляду на вище зазначене, метою дослідження є аналіз економічної ефективності виробництва зерна в Україні в контексті продовольчої безпеки.

В аграрній політиці України зерно, особливо пшениця, займає центральне місце. Зерно є стратегічним продуктом і впливає на стан продовольчої безпеки.

Продовольча безпека – захищеність життєвих інтересів людини, яка виражається у гарантуванні державою безперешкодного економічного доступу людини до продуктів харчування з метою підтримання її життєдіяльності.

Концепція продовольчої безпеки на національному рівні, повинна передбачати те, що країна має виробляти достатньо продуктів для власних потреб, але якщо порівняльні переваги не сприяють цьому, вона повинна бути в змозі імпортувати необхідну кількість продовольства.

За 2005–2009 рр. в Україні обсяг виробництва зерна збільшився на 8012 тис. т (21,1 %) і становив у 2009 р. 46028 тис. т. Коефіцієнт продовольчої безпеки порівняно з 2005 р. збільшився на 0,057 і становив у 2009 р. 0,586. Що пояснюється зниженням рівня урожайності зернових культур та зниженням ефективності виробництва зерна (табл. 1).

Таблиця 1

Продовольча безпека України, 2005 – 2009 рр.

Показники	Роки					Відхилення 2009 р. від 2005 р.	
	2005	2006	2007	2008	2009	абсолютне, (+; -)	відносне, %
Чисельність населення України, млн. осіб	47,1	46,7	46,5	46,1	45,9	-1,2	97,5
Обсяг виробництва зерна, тис. т	38016	34258	29295	53290	46028	8012	121,1
Обсяги виробництва зерна, спроможні забезпечити продовольчу безпеку в Україні, тис. т	41000	48700	50020	75755,2	78590,9	37590,9	191,7
Коефіцієнт продовольчої безпеки	0,529	0,979	0,927	0,703	0,586	0,057	X

Джерело: розраховано авторами за даними [2]

Сучасний стан споживання основних продуктів харчування може бути охарактеризований як такий, що має стійку тенденцію до збільшення і не загрожує здоров'ю громадян та продовольчій безпеці України (табл. 2). Протягом 2005 – 2009 рр. населенням споживалося більше: м'яса і м'ясопродуктів – на 27,1 %, риби та рибних продуктів – 4,9 %, яєць – 14,3 %, овочів та багаторічних – 14,1 %, плодів та ягід – на 22,9 %. Але зменшилися обсяги споживання: молока та молочних продуктів – на 5,9 %, цукру – 0,5 %, хлібних продуктів – на 9,6 %. Проте ці показники стосовно переважної більшості найменувань продуктів харчування не відповідають науково обґрунтованим нормам споживання та нормам мінімального споживання кошика.

Таблиця 2

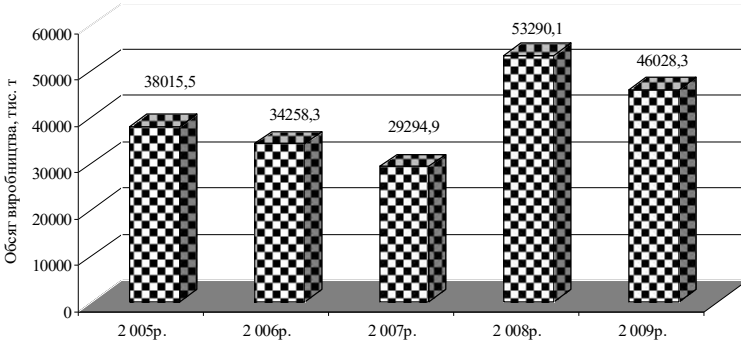
Споживання основних продуктів харчування населенням України, 2005 – 2009 рр.

Продукти харчування	Фактичне споживання, кг					Рекомендовані норми*	Нормативи*
	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.		
М'ясо і м'ясні продукти	39,1	42,0	45,7	50,6	49,7	83,0	45,4
Молоко і молочні продукти	225,6	234,7	224,6	213,8	212,4	395,0	353,3
Риба і рибні продукти	14,4	14,1	15,3	17,5	15,1	20,0	14,1
Яйця (шт.)	238	251	252	260	272	291	246,2
Цукор	38,1	39,5	40,0	40,9	37,9	38,0	26,8
Картопля	135,6	133,6	130,4	131,8	133,0	124,0	90,1
Овочі і багаторічні	120,2	126,7	118,4	129,2	137,1	161,0	106,7
Плоди, ягоди	37,1	348	42,1	43,5	45,6	90,0	61,3
Хлібні продукти	123,5	119,5	115,9	115,4	111,7	101,0	94,8

* Норми споживання розроблені НДІ гігієни харчування на період 2000 – 2010 рр. та для умов соціально-економічної кризи (норми мінімального кошика) Джерело: розраховано авторами за даними [2]

На продовольчу безпеку України впливає стан виробництва зерна. Так, виробництво зернових культур у 2009 р. порівняно з

2005 р. збільшилося на 8012,8 тис. т (21,1 %) і становило 46028,3 тис. т, але зменшилося порівняно з 2008 р. – на 7261,8 тис. т (13,6 %) і становило 53290,1 тис. т. Такі зміни відбулися за рахунок зниження урожайності зернових культур (рис. 1).

Джерело: розраховано авторами за даними [2]

За 2005 – 2009 рр. рівень рентабельності виробництва зерна в Україні підвищився на 4,2 % порівняно з 2005 р. і становив 7,3 %, але знизився порівняно з 2008 р. на 9,1 %. Собівартість продукції у 2009 р. порівняно з 2005 р. збільшилася на 339,4 грн. /т (83,8 %) і становила 744,64 грн./т. Прибуток знизився на 41,8 грн. /т (у 4,3 рази) і становив у 2009 р. 54,36 грн. /т (табл. 3).

Таблиця 3

Досягнутий рівень економічної ефективності виробництва зерна в Україні, 2005 – 2009 рр.

Показники	Роки					Відхилення 2009 р. від 2005 р.	
	2005	2006	2007	2008	2009	абсолютно-тис. (+; -)	віднос.-не%
Урожайність, т/га	1,9	2,6	2,2	3,5	3,0	1,1	156,8
Ціна реалізації, грн. /т	417,80	515,20	833,50	778,60	799,00	381,20	191,2
Собівартість, грн. /т	405,24	479,70	647,63	668,90	744,64	339,40	183,8
Прибуток, грн. /т	12,56	35,50	185,87	778,02	54,36	41,80	432,7
Рівень рентабельності виробництва, %	3,1	7,4	28,7	16,4	7,3	4,20	X

Джерело: розраховано авторами за даними [2]

Авторами на макрорівні пропонуються наступні заходи підвищення економічної ефективності виробництва зерна в Україні (рис. 2).

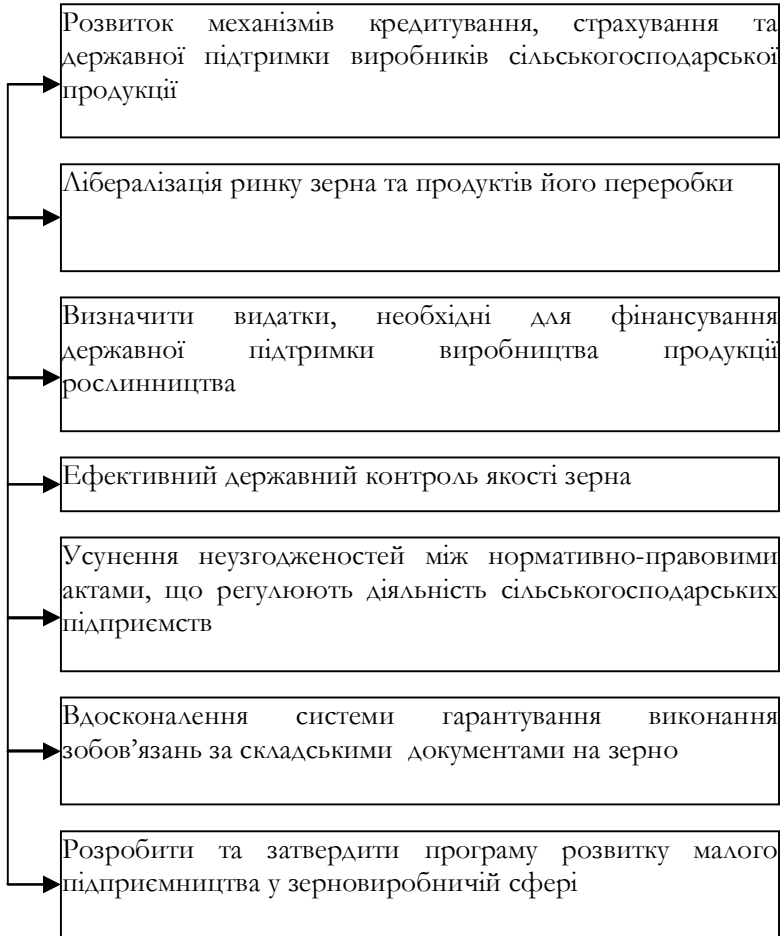

Рис. 2. Комплекс заходів щодо підвищення економічної ефективності виробництва зерна в Україні

Джерело: авторська розробка

На мікрорівні пропонуються наступні заходи підвищення економічної ефективності виробництва зернових (рис. 3).

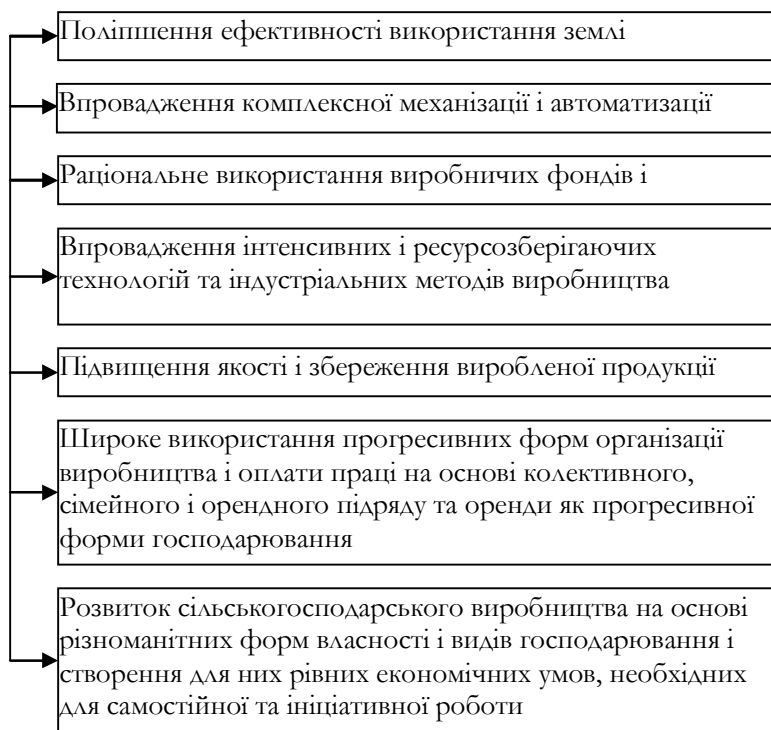

Рис. 3. Комплекс заходів щодо підвищення економічної ефективності виробництва зерна в сільськогосподарському підприємстві

Джерело: авторська розробка

Фізична доступність продовольства в Україні залишається недостатньою, що підтверджується продовольчою кризою у 2009 р., коли коефіцієнт продовольчої безпеки становить 0,59 процентних пунктів. Обсяг виробництва зерна, який забезпечив би продовольчу безпеку країни становить 78590,905 млн. т. Мають місце значні коливання середніх обсягів споживання продуктів харчування населенням. Галузь сільського господарства залишається низькорентабельним видом діяльності. Підвищення ефективності виробництва можна досягти за рахунок впровадження ресурсозберігаючих технологій, інтенсифікації виробництва, використання прогресивних форм організації виробництва, забезпечити ефективне функціонування інфраструктури аграрного

ринку, удосконалити економічний механізм відносин між суб'єктами агропромислового комплексу, поглибити інтеграційні зв'язки між виробниками сільськогосподарської продукції та переробними підприємствами, стимулювання розвитку науково-технічного прогресу шляхом підвищення ефективності використання наявного науково-технічного потенціалу АПК тощо. Метою продовольчої політики держави має стати досягнення споживання основних продуктів харчування населенням України на рівні науково обґрунтованих норм з подальшим покращанням його структури та підвищення якості продукції вітчизняного виробництва.

Література.

1. Дергалюк І.В. Економічна безпека національного зернового сектору України в умовах світової продовольчої кризи [Текст] // Стратегічні пріоритети / І. В. Дергалюк – № 4. – 2010. – с. 76 – 83.
2. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Лебедев К.А. Стратегія розвитку зернопродуктового підкомплексу України / К.А. Лебедев // Економіка АПК. – 2009. – № 3. – с. 119–123.
4. Пилипенко І.В. Концептуальні проблеми та шляхи поліпшення ефективності функціонування зерновиробничого підкомплексу / І. В. Пилипенко // Вісник СНАУ. – 2010. – № 5/2. – с. 34 – 38.
5. Чепеленко А.М. Стан та перспективи розвитку ринку зерна в Україні [Текст] // Агросвіт / А.М. Чепеленко – 2011. – № 6. – с. 28 – 32.
6. Шпикуляк О.Г. Формування і розвиток ринку зерна в Україні / О. Г. Шпикуляк, Ю. П. Воскобийник. – К.: ННЦІАЕ, 2009. – С. 190.

МОЛОЧНЕ СКОТАРСТВО УКРАЇНИ, СУЧАСНІСТЬ І МИНУЛЕ

***Караченцев В.В., студент*,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка***

Молочне скотарство – традиційно важлива і невід'ємна галузь сільського господарства, ступінь розвитку якої є однією з ознак прогресу в розвитку сільськогосподарської сфери в цілому. Варто

* Науковий керівник – Антощенко В.В., асистент